

А. В. Левенець

к.ю.н., доц.

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ У ПРОЦЕДУРІ ДОБОРУ КАНДИДАТІВ НА СУДДІВСЬКІ ПОСАДИ В УКРАЇНІ

Процедура добору кандидатів на суддівські посади в Україні завжди знаходилась у центрі уваги суспільства, оскільки саме від неї залежить наповненість судової влади якісними, професійними та добросовісними суддівськими кадрами. У ході конституційно-судової реформи 2016 року порядок зайняття посади судді та вимоги до кандидатів зазнали найбільших змін: було підвищено вік претендента на суддівську посаду з 25 до 30 років,

встановлено наявність стажу у сфері права не менше п'яти років, а також відповідність таким критеріям, як компетентність, доброчесність та володіння державною мовою. Одним з акцентів судової реформи було підвищення прозорості та відкритості судової влади для суспільства через залучення громадськості до оцінювання претендентів на суддівські посади. Для цього у 2016 році при Вищій кваліфікаційній комісії суддів (далі – ВККС) була утворена Громадська рада доброчесності (далі – ГРД) як незалежний орган, який сприяє перевірці діючих суддів та претендентів на суддівські посади на відповідність критеріям професійної етики та доброчесності.

Закон «Про судоустрій та правовий статус суддів» визначив порядок утворення, вимоги до членів та повноваження ГРД, до яких зокрема належать: «1) збирає, перевіряє та аналізує інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді); 2) надає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України інформацію щодо судді (кандидата на посаду судді); 3) надає, за наявності відповідних підстав... висновок про невідповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності, який додається до досьє кандидата на посаду судді або до суддівського досьє» [1, ст. 87] та ін.

Важливо зазначити, що згідно ст. 87 закону, «якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити вмотивоване рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане двома третинами голосів призначених членів Комісії, але не менше ніж дев'ятьма голосами» [1, ст. 87].

Дане положення закону дало змоги у попередньому дослідженні дійти наступних висновків: «ГРД «є консультативно-дорадчим органом (вид. автором) при ВККС, участь якої в перевірці судді/кандидата: по-перше – не є обов'язковою (ВККС може і без такої перевірки прийняти рішення), а по-друге – не є вирішальною, оскільки результати перевірки, навіть з негативним висновком, можуть не братись до уваги (відповідно до наведеної ст. 88

Закону)» [2, с. 113]; у зв'язку із чим у подальшому було визначено: «з одного боку громадськість ніби вперше отримала реальну можливість впливати на процес очищення судової влади від недоброчесних суддів, але з іншого – така можливість виявилась достатньо ефемерною. Встановлена форма взаємодії між ВККС та ГРД (коли перша у більшості випадків абсолютно ігнорувала висновки другої та виносила рішення щодо кандидатів, не доброчесність яких була очевидною), «досить швидко призвела до виникнення між ними істотного конфлікту» [2, с. 114] та призупинення діяльності ГРД більше ніж на півроку.

На сучасному етапі діє вже третій склад ГРД. Її роль у процедурі добору суддівських кадрів не обмежується лише перевітками окремих кандидатів, вагомим внеском можна вважати напрацьовані ГРД показники невідповідності претендентів на суддівські посади критеріям професійної етики та доброчесності. «Порівняльний аналіз показників доброчесності, якими послуговується ВККС при оцінюванні суддів (кандидатів) на відповідність цьому критерію та наведених вище індикаторів, які затверджені ГРД, свідчить про те, що останні є більш деталізованими та наближеними за змістом та структурою до Бангалорських принципів поведінки судді (навіть назви критеріїв звучать однаково)» [2, с. 114].

Подальші процеси реформування судової влади були пов'язані із залученням до відбору та формування окремих судів (Вищого антикорупційного суду, Верховного суду) не просто представників громадськості, а міжнародних експертів, вплив на діяльність яких з боку відповідних структур у судовій системі України майже неможливий. Отже, загалом можна відзначити, що залучення громадськості до відбору суддівських кадрів має за мету не лише посилити контроль за процесом формування високопрофесійного та доброчесного суддівського корпусу, але й забезпечити вищий рівень довіри суспільства до діяльності судової влади в цілому. Однак при цьому погоджуємось із твердженнями Мочулької М., що «форми діяльності цих рад, процес збору інформації мають бути чітко регламентовані, а висновки повинні бути аргументовані, логічні та послідовні» [3, с. 43].

Список використаної літератури

1. *Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року з наст. змінами.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#> (дата звернення: 05.11.2024 року).
2. Левенець А. В. Добросесність суддів як ключовий елемент правової держави. Розд. в кол. монограф. *Трансформація принципів українського конституціоналізму на сучасному етапі* : монографія / за заг. ред. д.ю.н., проф. Корчовної Л. О. та д.ю.н., проф. Степанової Т. В. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 176 с.
3. Мочульська М. Судова влада та громадськість: взаємодія в умовах конституційної реформи правосуддя в Україні. *Український часопис конституційного права.* 2018. № 3. С. 39–46.